

Yhteiskuntaluokat 2010-luvulla

■ KEIJO RAHKONEN

Mike Savage ja työryhmä: *Social Class in the 21st Century*. Pelican Books 2015.

Helsingin Sanomien Kuukausiliite julkaisi verkkosivuillaan vuodenvaihteessa 2014 ”Luokkakoneen”, jonka avulla saattoi tutkia, mihin luokkaan kuuluu. Se perustui verkkosivujen aiemmin toukokuussa 2013 tehtyyn kyselyyn, millaisia yhteiskuntaluokkia nyky-Suomessa on. 40 000 vastaajaa kertoi ammateistaan, tuloistaan, perhesuhteistaan ja harrastuksistaan. Kyselyn tuloksena *Kuukausiliite* jakoi suomalaiset kuuteen uuteen yhteiskuntaluokkaan: eliitti, asiantuntijat, kipuajat, duunarit, leipätyöläiset ja vähäosaiset.

Kyselyn esikuvana oli Britannian yleisradio BBC:n Great British Class Survey -verkkokysely (GBCS) vuodelta 2011. Sen asiantuntijoina olivat sosiologian professorit Mike Savage (London School of Economics and Political Science) ja Fiona Devine (Alliance Manchester Business School ja University of Manchester) sekä heidän tutkimusryhmänsä. Tuloksena syntyi ”Luokkalaskuri”.

BBC:n kyselyyn osallistui muutamana viikon aikana 161 000 vastaajaa. Luokkalaskuri saavutti sellaisen julkisuuden asteen, että viikon kuluttua sen julkaisemisesta BBC:n verkkosivuilla oli käynyt seitsemän miljoonaa ihmistä – joka viides Britannian aikuisväestöstä – klikkaamassa, mihin uuteen luokkaan he nyt kuuluivat. Mielenkiintoinen ilmiö oli se, että kyselyyn

osallistuneissa oli ylimpien ryhmien, erityisesti eliitin yliedustus. Yleensä kyselyissä eliitin tavoittaminen on vaikeaa, ja se jää monesti aliedustetuksi. Tämä aineisto mahdollisti eliitin tarkemman analyysin.

GBCS:ssä eliitin edustajat, jotka olivat suurituloisia, korkeasti koulutettuja ja asuivat vaurailta asuinalueilla, olivat yllättäen suorastaan yliaktiivisia (22 % vastaajista); alueellisesti yliedustusta oli Lontoosta sekä Cambridgestä ja Oxfordista. Olisiko kyseessä eliitin turhamaisuus? Ehkä se kertoo myös brittiyhteiskunnan pakkomielleisestä kiinnostuksesta luokka-asemaan?

Sen sijaan alin ryhmä – prekariaatti – vastasi kyselyyn laiskasti, ja se jäi aliedustetuksi (1 % vastaajista). Se oli kaikkein välinpitämättömin luokkakyselyssä. Se tiesi jo asemansa? Lisäksi etniset vähemmistöt jäivät aliedustetuiksi.

Kyseisen BBC:n kyselyaineiston – täydennettynä korjaavalla kansallisesti edustavalla kyselyllä – pohjalta Savagen työryhmä analysoi Britannian yhteiskuntarakennetta. Lopputuloksena on paksu, yli 400-sivuinen pientä pranttia oleva pookari. Se on julkaistu Pelican Introduction -sarjassa, mutta mikään ihan helppolukuinen ja yleistajuinen teos se ei ole.

Sosiologian valtavirrassa luokka määritellään yleensä ammattiaseman, koulutuksen ja tulojen perusteella. Savage määrittelee luokan tunnetun ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun teoriaan nojaten moniulotteisesti taloudellisen (tulot, omaisuus, säästöt jne.), sosiaalisen (sosiaaliset verkostot) ja kulttuurisen (kulttuurin harrastus) pääoman mukaan. Tulokse-

na on uusi ajantasainen versio Britannian luokkarakenteesta. Sen ääripäitä ovat eliitti ja prekariaatti, johon kuuluvat ammattitaidottomat pätkätyöläiset, pitkäaikaistyöttömät ym. Näiden kahden välinen kuilu on kasvanut entisestään. Jako yläluokkaan, keskiluokkaan ja työväenluokkaan on Savagen mukaan Britanniassa vanhentunut. Voisi sanoa, että Britannian luokkarakenne on pirstoutunut. Samalla luokkaerot ovat kasvaneet, minkä monet taloustieteilijätkin ovat todenneet.

Savage jakaa Britannian seitsemään yhteiskuntaluokkaan (prosenttiluvut ovat kansallisesti edustavan kyselyn – eivät GBCS-kyselyn – mukaan). Ylimpänä on eliitti (noin 6 % väestöstä; varsinainen eliitti 1 %). Se on rikas rahaeliitti ja meritokraattinen. Perinteisestä, verraten kiinteästä yläluokasta se eroaa siinä, että se on seka-aineinen ja eriytynyt eri aloille. Tyypillinen edustaja on esimerkiksi suuryrityksen toimitusjohtaja ja pankkiiri. Vanhaa aristokratiaa uusi eliitti vieroksuu, mutta on omaksunut korkeakulttuurisia tapoja ja hankkinut aristokraattisia statussymboleja (kartanot, huvilat Etelä-Ranskassa jne.).

Toiseksi korkeimmalla hierarkiassa on vakiintunut, vakavarainen keskiluokka (25 %), joka on hyväätuloinen, seurallinen, sosiaalisesti aktiivinen ja kiinnostunut kulttuurista.

Sen jälkeen tulee verraten uusi luokka, tekninen keskiluokka (6 %), joka on lähes yhtä varakas kuin vakiintunut keskiluokka, mutta sosiaalisesti epäaktiivinen ja kulttuurisesti välinpitämätön sekä enemmän kiinnostunut sosiaalisesta mediasta.

Uusien hyvinvoivien työntekijöiden ryhmä (15 %) on työväen-

luokkainen, mutta tekniseen keskiluokkaa verrattuna sosiaalisesti ja kulttuurisesti aktiivinen. Taloudellisesti se ei kuitenkaan ole yhtä hyvin toimeentuleva kuin edellä mainitut ryhmät.

Perinteinen työväenluokka (13 %) on pienentynyt. Sillä on vähän taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, mutta se ei ole täysin osaton. Sillä on asunto-omaisuutta, mikä johtuu ennen muuta siitä, että se on iäkkäin ryhmä.

Nouseva palvelualojen työntekijöiden ryhmä (19 %) on nuorten ja urbaanien, sosiaalisesti aktiivisten ryhmä, jonka asema ei ole taloudellisesti turvattu. Heillä on verraten korkea sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma.

Alimpana oleva prekariaatti (15 %) on taloudellisesti turvottomassa asemassa elävä proletariaatti. Se on köyhien ryhmä, jolla on vähän myös sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Siihen kuuluvat siivoojat, kauppojen kassat, pätkätyöläiset sekä pitkäaikaistyöttömät. Nämä asuvat tyypillisesti vuokra-asunnoissa.

Yksi kirjan kiehtovimmista luvuista ”Kahden kampuksen tarina?” käsittelee yliopistoja ja meritokratiaa sekä erityisesti perienglantilaisista aiheista, eliittiyliopistojen merkitystä. Savage esittää tulosensa perusteella kovan väitteen, että ”korkeakoulutuksen ekspansio on vahvistanut, eikä pienentänyt, luokkien välistä eriarvoisuutta”. Hyvinvointivaltion kehittyessä vaatimattomista oloista tulevien opiskelijoiden määrä kyllä kasvoi, mutta ylimmistä luokista tulevien opiskelijoiden suhteellinen osuus on kasvanut sitäkin enemmän. Eliitin jäsenistä enemmistö on yksityiskoulujen kasvatteja, jotka ovat valmistuneet eliittiyliopis-

toista, Cambridgestä, Oxfordista ja Lontoon yliopistosta. Olennaista ei ole vain se, että on opiskellut yliopistossa, vaan se missä yliopistossa on opiskellut.

Savage tarkastelee luokkien jakautumista myös maantieteellisesti. Eliitti ja muut varakkaat ryhmät ovat yhä enemmän keskittyneet Suur-Lontoon alueelle. Lontoon ulkopuoliset urbaanit eliitit ovat kadonneet lähes tyystin. Pohjois-Englanti on prekariaatin kotiseutu. Myös Lontoon kaupunginosat ovat eriytyneet vahvasti. Britannian luokkarakenteen alueellinen eriytyminen tuo etäisesti mieleen taannoisen eduskuntavaalien jälkeisen keskustelun ”kahtiajakautuneesta Suomesta”.

Kulttuuripääoman muodostuksessa vanha hierarkia korkeakulttuurin (ooppera, teatteri, kuvataiteet jne.) ja nuorten sukupolvien populaarikulttuurin (massamedia ja -kulttuuri) kesken on murentunut. Sen on korvannut ”uusi snobismi”, joka tekee luokka-arvostelmita entistäkin henkilökohtaisempaa, karkeampaa ja halventavaa. Symbolisen vallan ylenkatse kohdistuu yhä hyvin henkilön tapoihin kuin habitukseen ja ulkonäköön.

Savagen tutkimuksen viesti on, että luokka on yhä relevantti käsite ja yhteiskunnallisesti ajankohtainen asia. Luokkarakenne on muuttunut, mutta luokkaerot ovat pikemminkin kasvaneet.

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen johtaja ja professori, jonka johtaman tutkimusprojektin loppuraportti ilmestyi kirjana *Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen* (Gaudeamus 2014).